

ספרא וסייפא

מלחמת יום הכיפורים

”כישלון”

או ”ניצחון”?

תא”ל אריה בראון

במאמר ”מלחמת יום הכיפורים – הפתעה? ניצחון?” (”מערכות” מס’ 275) פוסק אל”מ (מיל’) יעקב חסדאי, כי ”אי אפשר להגדיר את תוצאות מלחמת יום הכיפורים כניצחון, ופצער וכפאב צריך להי’ דות, כי תוצאות אלה קרובות יותר לכישלון”. לדעתו נסתמנה בעקבות מלחמה זו אפשרות, לפיה עלול בעתיד הקרוב להיסגר לחלוטין הפער אשר היה בינינו לבין מדינות ערב, ”ואפשר יהיה להשמיד את מדינת ישראל”. בן טוען הוא, כי החולשה אשר פקדה את ההנהגה, המדינית והצבאית, הביאה להקטנת עצמתנו הלאומית הכללית, ובעקיבות זאת למשבר האמון בעתידנו בכלל.

מתוך ידיעת העובדות והכרתן הריני משוכנע, שאין לדבריו של חסדאי יסוד מוצק כפי שהוא שואף להציג, וכי חלק מהערכותיו אינו מבוסס על מידע ועל הכרת כל העובדות לאשורן. מכאן שטועה חסדאי ומטעה במובנית דבריו התוכחה שלו, אשר רב נזקם על תועלתם. כדי להסיר מכשול מדרך הרבים מצאתי אפוא לנכון לבבן בזה את השאלות המרכזיות הנדונות במאמר.

האמנם כישלון?

הערכת חסדאי את תוצאות המלחמה לוקה לדעתי בחסר, הן בבחינתה את המהלכים המדיניים אשר קדמו למלחמה זו ונבעו ממנה והן בהתמקדותה היתרה, חסרת הפרופורציה, בבעיות קרב הכלימה, ובנסיון לבחון את תוצאותיה הצבאיות של המלחמה על-פי ההצלחה או אי ההצלחה של קרב זה על מהלכיו הראשוניים.

מקובל להעריך מלחמה על-פי תוצאותיה הסופיות. כך היה מקובל גם אצלנו בעבר, וכך יש לנהוג לגבי מלחמת יום הכיפורים. מתמיה מדוע מגדיר חסדאי את המלחמה כ”כישלון”. האין הוא יודע מי ביקש הפסקת אש במלחמת יום הכיפורים ומי לחץ בעבורה?! מי איים בהתערבות, באם לא יפסיק צה”ל את התקדמותו והאם קשה להעריך, מה היו התוצאות הסופיות של המלחמה, אם אכן היינו משוחררים מהתערבותן של המעצמות?!

אני משוכנע שהתשובות לשאלות אלו ידועות היטב לחסדאי, ולכן מפליג אותי, כיצד הוא ואחרים מתאמצים להציג את תוצאות מלחמת יום הכיפורים ככישלון. אי אפשר להתכחש לעובדה, שהמלחמה החלה כאשר לא היינו מוכנים במידה הדרושה, וכי לאויב היו הישגים לא מבוטלים בימים הראשונים למלחמה. עם זאת, אי אפשר שלא להכיר בעובדה, כי מלחמה זו הסתיימה בניצחון ישראלי ברור ומשכנע; כאשר ברמת הגולן לא רק שהדפנו את הסורים, אלא גם חדרנו לתוך שטחם כדי 40 ק”מ מדמשק, ובחזית המצרית כיתרו כוחותינו את הארמיה השלישית, חצו את התעלה, וניצבו 100 ק”מ מקהיר. אכן, כוחות מצריים התמקמו גם מרחית לתעלה, אך מי הרים ידיים? ועל מי לחצו המעצמות להפסיק להתקדם? – הלכל זה אפשר לקרוא ”כישלון”?

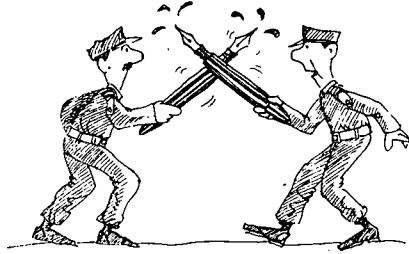
חסדאי איננו מתעלם אמנם מן העובדה, שהמלחמה קירבה אותנו לקהיר ולדמשק, אבל טוען, כי עובדה זו איננה יכולה למחוק את העובדה המכרעת יותר, לפיה היו לערבים הישגים משמעותיים גם בקרקע וגם בזמן. לדעתו ”הוכרעו תוצאות המלחמה ביום הראשון שלה. כאשר זלחו המצרים את התעלה, והסורים פרצו ברמה, הם

המחבר שימש בעת מלחמת יום הכיפורים כמו-כירו הצבאי של שר הביטחון דאז, ראי”ל (מיל’) משה דיין. במסגרת זו שהה במחיצת מקבלי ההחלטות, והיה עד לאירועים שונים. על רקע זה ראייתו השונה את פני המלחמה.

השיגו את ההישג המכריע שהיה ררוש להם מבחינה צבאית ומדינית... כל מה שעשה צה”ל לאחר מכן, היה ניסיון לצמצם את המשמעויות החמורות של ההצלחה המצריית והסורית.” הצגת דברים זו עולה בקנה אחד עם התעמולה הערבית, אשר ”הצליל” חה” להפוך את כישלונם לניצחון; ומאחר שלא יכלו להתכחש לעובדות תוצאותיה של המלחמה, הדגישו ביתר שאת את הצלחתם לחצות את התעלה. ייתכן שעצם חציית התעלה החזירה לערבים את כבודם, אולם מכאן ועד לקביעה, כי הללו השיגו את יעדיהם במלחמה, רחוקה הדרך. האם אפשר לעשות שימוש בתיאוריה זו של ”יום המלחמה הראשון” גם לגבי מלחמות אחרות שהתחוללו או שניטשות כיום בעולם? ההיסטוריה אינה חסרה דוגמאות של מלחמות, אשר בהן לא קבע המהלך הראשון את תוצאות המלחמה. תוצאות מלחמת העולם השנייה, לדוגמה, אינן נבחנות לאור המהלכים המוצלחים שנקטו הגרמנים ביום פתיחת המלחמה בפולין, או לאור הצלחתם לבתר את צרפת בתחילת מלחמה זו. ובאם תנצה, לדוגמה, איראן במלחמתה בעיראק, על-ידי הריפת העיראקים וחזירה לתוך ארצם עד למרחק של 40 ק”מ מבגדד, האם אפשר יהיה לטעון, כי למעשה העיראקים הם שניצחו במלחמה, משום הצלחתם במהלכים הראשונים של המלחמה? דוגמי אות אלה ממחישות, כי ניתוחי המלחמה והערכת תוצאותיה חייבים להיקבע הרבה מעבר לנקודת הפתיחה ולמהלכים הראשוניים של הלחימה.

להערכתנו מעוות אפוא חסדאי את סיכום המלחמה, ביחסו לערבים הישגים מעל ומעבר להצלחתם הממשית, ובהמעטו, לעומת זאת, בהישגי ישראל במלחמה זו. מלחמת יום הכיפורים לא הייתה אולי ניצחון גדול עבורנו, אבל בוודאי שאי אפשר להגדירה ככישלון; ומכאן שלא נזקקנו כלל להסתיר את האמת מידיעת הציבור, כפי שנהגו לעשות מדינות ערב, אשר הפכו כל מפלה לניצחון. בכלל זה תכונתם במלחמת יום הכיפורים.

ואכן, בעולם מעריכים את תוצאות מלחמת יום הכיפורים באור שונה מכפי שרואה אותו חסדאי, במיוחד במישור הצבאי. בעולם לומדים את מהלכיה של מלחמת יום הכיפורים, תוך יחס של השתאות, כבוד והערצה לצה”ל, אשר הצליח להפוך את הקערה על פיה תוך ימים ספורים. ב-1978 למדתי במכללה לביטחון לאומי בבריטניה, ובתוך כך נודמתי לי לשהות

ולהתיר כניסתם של 8,000 חיילים מצרים בתוספת ארטילריה וטנקים מזרחה לקו זה. חסדאי דוחה את הטענה, לפיה פנה סאדאת לדרך השלום, אחרי שנוכח כי אי אפשר להכריע את ישראל בדרך צבאית. אולם העובדות הידועות לי על מהלכיו של סאדאת, וזאת משנת 1971, אינן מראות על כיוון חד וחלק של "דרך מלחמה" או "דרך שלום" שהחלו או הסתיימו במועד מסוים. אצל סאדאת שיחקה המלחמה כאחת הדרכים להשגת יעדים מדיניים. בהמשך למדיניות קודמו, נאצר, אשר נאלץ להסכים להסכם הפסקת האש באוגוסט 1970 (כתוצאה מהמצב החמור בחזית ובעורף), נכון היה סאדאת לחתום על הסכם חלקי בשנת 1971. סימוכין לכך ניתן למצוא בראיון של רבין עם סאדאת ("ידיעות אחרונות", יום הכיפורים תשמ"א). בתגובה לניסיון שיכנוע של רבין, כי סאדאת פנה לדרך השלום בשנת 1974, מפסיקו סאדאת ומדיגיש: "1971. בשנת 1971. בשנה הראשונה לנשיאותי הייתה היוזמה הראשונה שלי, בה היבעתי את השקפתי, אבל לא היה לכך המשך". סאדאת המשיך בתהליך המדיני בשנים 1971-1973, כאשר במקביל הכין לעצמו את האופציה הצבאית. באותן שנים נערכו ניסיונות נוספים להגיע להסכמים חלקיים, אולם מצרים הקשיחה את תנאיה; אי לכך לא הושגו הסכמים אלה, ומחודש מאי 1973 החל סאדאת עובר ל"דרך המלחמה". ל"דרך השלום" חזר סאדאת בעקבות כישלונו להשיג את היעדים אשר הציב לעצמו ביציאתו למלחמה. כלום ניתן להעלות על הדעת שסאדאת היה מסכים לשבת עמנו לשולחן הדיונים אם היינו נוחלים מפלה?! רק מי שיכול להכיר בגודל הנזק והאבדות אשר נגרמו למצרים במלחמה זו יבין מדוע ביקש סאדאת הפסקת אש, ומדוע חתם על הסכם ההפרדה, על הסכמי הביניים, ומאוחר יותר על הסכם השלום.

קרב הבלימה וגורם ההפתעה

חסדאי תוקף גם את שיטת ההגנה של צה"ל ערב המלחמה, וכופף בכך שההפתעה הביאה לכישלון קרב הבלימה, ולכך שהיחידות הסדירות לא נערכו כראוי, המילואים לא גוייסו והמחסנים לא היו מאורגנים. חסדאי מודה שההפתעה הייתה גורם חשוב שהשפיע על כל מהלך המלחמה, אך מתנגד לטענה שהיערכות הכוחות הסדירים לפי התכנית וגיוס המילואים בזמן היו משנים את הכל.

בכונות ישראל לזוויתורים ולנסיגה הייתה קיימת לפני יום הכיפורים כלאחריה, ולא היה בתוצאות המלחמה כדי לשנות את המדיניות הבסיסית של ישראל, שהתבטאה בכונות לוותר על שטחים למען השלום. הדבר היחיד אשר השתנה הוא: הנכונות הערבית להסכמים ולשלום.

באותו הקשר ברצוני להתייחס גם אל האפשרות, אותה מעלה חסדאי, לפיה ניתן היה להגיע להסכם שלום בתנאי קמפ-דייוויד גם בשנת 1971. אני מוכרח להביע תמיחה: מהיכן שאב זאת?! ייתכן מאוד שחסדאי מתכוון לאפשרות הריאלית, אשר התי-עוררה באותה שנה, להגיע להסדר חלקי עם מצרים. הסדר כזה – אשר כונה על-ידי סאדאת בשם "הסכם לגבי התעלה" – הציע באותם ימים משה דיין, באמצעות תת שר החוץ האמריקני דאז, ג'וזף סיקו, בפגישה בה נכח גם שגרירנו לשעבר בארה"ב, שמחה דיניץ. הסכם זה דן בעיקרו בנסיגת כוחות צה"ל למרחק של 20-30 ק"מ מהתעלה, ובמעבר סמלי של 800 חיילים מצרים עם נשק קל מזרחה לתעלה. הצעה זו הוסרה מעל סדר היום על-ידי ראש הממשלה דאז, גולדה מאיר, אשר אימצה את העמדה, לפיה אסור לסגת מעבר לקו התעווים (כשמונה ק"מ מהתעלה), וכי אין להסכים למעבר של חייל מצרי אחד, שכן יש בצעדים אלה משום פגיעה בפירושו של סיני בעתיד לבוא.

שנים מספר לאחר מכן, בשנת 1975, במהלך השיחות על הסדר הביניים שלאחר מלחמת יום הכיפורים, נודמן לי לשוחח עם שמחה דיניץ, אשר טען כי לא ניתן היה להגיע ב-1971 להסכם זה. מאחר וג'וזף סיקו נכח בחדר הדיונים, הצעתי לדיניץ כי ניגש אליו ונשאל לדעתו. סיקו אכן אישר את הערכתי וטען, כי בשנת 1971 ניתן היה להגיע להסכם. על רקע זה ברצוני להדגיש, שבשנת 1971 ניתן היה כנראה להשיג הסדר חלקי, אבל לא הסכם שלום בתנאי קמפ-דייוויד, כפי שטוען חסדאי בביטחון כה גדול. אילו היה מושג הסכם חלקי זה בשנת 1971, אפשר שהדינמיקה של ההסכם והמציאות אשר הייתה נוצרת בעקבותיו היו מוליכים לחתימת הסכמים נוספים, ואולי אף להסכם שלום. קשה אמנם להעריך, אם קיומו של הסדר חלקי עשוי היה למנוע את פריצתה של מלחמת יום הכיפורים, אולם סביר להניח, שההתערורות המצרית למלחמה הייתה קטנה בעקבות זאת, אם לא שוקטת. בזכור, הסכימה ישראל בהסכם הביניים שלאחר מלחמת יום הכיפורים לסגת למרחק שמעל ל-30 ק"מ מקו התעלה,

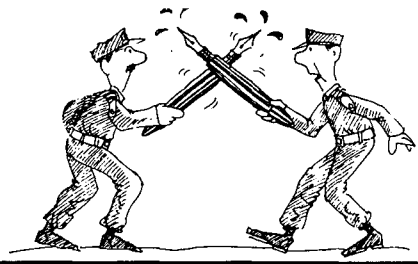
שנה תמימה בחברת קצינים בכירים מ-23 מדינות בעולם, וכן לבקר במספר ארצות וצבאות. בכל שיחותי, פגישותי והדיונים בהם נטלתי חלק, שמעתי על צה"ל דברי הערכה בלבד; ובהתייחסות ספציפית ל-מלחמת יום הכיפורים ציינו כולם את ניצחונה המזהיר של ישראל, אשר למרות ההפתעה הצליחה להפוך את מצב הפתיחה על פיו, לחצות את תעלת סואץ בחזית המצרית, ולהדוף את הסורים אל עבר דמשק בחזית הצפונית.

מטרות המלחמה ומהלכים מדיניים

לדברי חסדאי עוצבו מטרות המלחמה של צה"ל לאור מדיניות של סטטוס-קוו, שחתרה להגן על המצב המדיני ששרר מאז מלחמת ששת הימים, וזאת לעומת המטרה המדינית הערבית המנוגדת, שנועדה לשבור את הסטטוס-קוו. לדברי חסדאי "אכן נשבר הסטטוס קוו לחלוטין, והחל אותו תהליך שהיה המטרה המדינית הראשונה במעלה של מצרים וסוריה – נסיגת ישראל לגבולות 1967".

ניקח כדוגמה את המצב בחזית הסורית. האם נשבר הסטטוס-קוו 40 ק"מ מדמשק, בכונותנו להסכם ביניים, בעודנו ממשיכים לשבת ברמת הגולן?! והאמנם אנו כבר בדרך לגבולות 1967?! חסדאי חוזר ודוחה את הטענה, לפיה פנה סאדאת לדרך השלום, אחרי שנוכח שאי אפשר להכריע את ישראל בדרך צבאית. הרבה יותר הגיוני לדבריו לאמר: "כי ההנהגה הישראלית שינתה את עמדותיה, אחרי שאיבדה את האמון ביכולתה לקיים את הסטטוס-קוו". מכאן הוא אף מסיק כי: "בסופו של דבר השפיעו תוצאות מלחמת יום הכיפורים על עמדותיה המדיניות של ישראל הרבה יותר מאשר על אלה של מצרים". (הזכרתו את מצרים בלבד, ללא סוריה, הנה בוודאי משום, שרק עם מצרים חתמנו הסכם שלום, אך חסדאי צריך להסכים לכך, שלגבי סוריה, לפחות, לא נשבר הסטטוס-קוו).

אולם האמת הנה פשוטה יותר, וזו נאמרה בצורה זו או אחרת על-ידי כל ממשלות ישראל: תמורת שלום אמת מוכנה ישראל לוותר על שטחים. בעיקר נאמרו דברים אלה לגבי מצרים וסוריה. כבר בשנת 1968 הודיעה ממשלת ישראל, כי תמורת שלום אמת תהיה ישראל מוכנה לסגת מסיני ומרמת הגולן; ורק מאוחר יותר סייגו ממשלות ישראל החלטה זו ב"אי חזרה לגבולות 1967", ב"קביעת גבולות ביטחון" וכיו"ב. אני אומר זאת בכדי להדגיש, כי

לדבריו לא חסרו מאות טנקים בקו החזית, אלא בודדים. הוא מסכים שפלוגות הטנקים והגדודים לא חנו במקומות המיועדים להם לפי תכנית ההגנה, אך טוען שביצעו את התקפות הנגד כמתוכנן. לדבריו אכן החלו אלה לנוע רק בשעה 14.00 (שעת תחילת המלחמה). אך גם אלה שהגיעו כמתוכנן אל עמדותיהם, לא שינו את מהלך הקרב באזורם. הוויכוח הציבורי סביב השאלה, מי אחראי לכך שהטנקים לא היו בעמדותיהם בשעה 14.00 הנו אפוא, לדעתו, שולי וחסר משמעות, ואת כל האשמה הוא מטיל בתכנית ההגנה כולה.

חסדאי טוען, כי שיטת ההגנה בסיני הייתה גרועה, טענה לגיטימית לכאורה, אלא שבניסיון להוכיחה הוא מתבסס על נתונים לא נכונים ועל הערכה, לפיה העובדה שכוחות השריון לא היו ערוכים בעמדותיהם לפני פתיחת המלחמה, הנה רבר שולי. נדמה לי שפה חסדאי הרחיק לכת. כחוקר של ועדת אגרנט צריך חסדאי לדעת את העובדות הנכונות: כוחות השריון, ברובם הגדול, היו בשעה 14.00 במרחק של 70-100 ק"מ מהתעלה, ובקו הראשון לא היו יותר משלושה טנקים. כיצד ניתן לטעון, כי כוחות אלה ביצעו את התקפות הנגד כמתוכנן?! כיצד ניתן לטעון לכישלונה של תכנית אשר לא הגיעה כלל לכלל ביצוע?!

בהשוואה להגנה ברמת הגולן אומר חסדאי: "באופן פרדוכסלי אפשר לסכם, כי בחזית סיני אי אפשר היה למנוע את הצליחה המצרית, גם אילו לא היינו מופתעים; ואילו בגולן אפשר היה למנוע את הפריצה למרות ההפתעה. בשני המקרים לא הייתה ההפתעה גורם שהשפיע באופן מכריע על תוצאות המערכה." בהקשר זה צודק חסדאי בדבר אחד בלבד: בשני המקרים לא הייתה ההפתעה גורם מכריע. הגורם המשפיע העיקרי היה: אי ביצוע פקודות ואי היערכות בזמן בהתאם לתכניות האופרטיביות. לצבא הסדיר לא הייתה כלל הפתעה. ערב המלחמה הוא נכנס לכוננות הגבוהה ביותר, ובלחץ הדרג המדיני תוגברו החזיתות (בפרט רמת הגולן) בצורה משמעותית, וכן תוגבר חיל המודיעין וחיל האוויר. צה"ל כולו אמין, שבכוחו של המערך הסדיר לכלום את כוחות האויב ביתר הצלחה עד לבואם של כוחות המילואים. לדעתו, אילו אכן היו כוחות צה"ל נערכים בהתאם לתכנית (במיוחד בסיני), גם אם לא היו בולמים לחלוטין את הצליחה המצרית, היו בוודאי משבשים אותה, ומונעים מהמצרים את הישגיהם הראשוניים, גורם אשר לו

הייתה ודאי נודעת השפעה על פני המערכה כולה.

הערכת המודיעין ואחריות הדרגים הבכירים

חסדאי משחרר את המודיעין מאחריות כלשהי להערכת המודיעין, תוך תליית הקולר ל"כישלון" בדרגים המדיניים והצבאיים הבכירים, אשר במקום לתת תשובה ל"מהות הסיכון", שהייתה ברורה וידועה גם בלי שום אתראה מודיעינית על המלחמה, העדיפו לבסס את רמת הכוננות על ה"סבירות". (היא הערכת המודיעין באותם ימים).

מופלא בעיני, כיצד מוכן חסדאי לשחרר את המודיעין, האחראי על הערכת המודיעין הצבאית הלאומית, ולהטיל את האחריות הבלעדית על הדרגים הגבוהים, כאילו יש לכל אחד מהם מודיעין פרטי משלו. אם אין ל"סבירות המלחמה" כל ערך, אזי היינו צריכים להחזיק כל השנים את כל העם מגויס, כי רק בדרך זו ניתן לתת תשובה ל"מהות הסיכון", השרירה וקיימת גם בימים אלה. למרות הערכת המצב של אמ"ן – "הסבירות הנמוכה" – העריכו דווקא הדרגים הבכירים, באותם ימים שכן מאי לבין אוקטובר 1973, כי פני הערבים למלחמה. הדבר שלא היה ברור, לדעתו, הוא העיתוי.

על מנת לסתור את טענתו של חסדאי בדבר ה"בעילות" על "הסבירות הנמוכה", אציין שני אירועים הזכורים לי היטב כמי שנכח בהם. בחדש מאי 1973 הופיע שר הביטחון בכנסי קצינים בכל צה"ל, בכדי להעביר לקצונה את הערכת המצב שלו. להלן דברים אשר אמר בכנס קצינים בפיקוד המרכז ב־15 במאי 1973: "אינני יודע באם הם יפתחו באש או לא, אבל הם יותר קרובים לכך היום מאשר אי פעם במשך כל השנים. אני רוצה להציע לעצמנו, גם כאשר מאחורינו תוצאות מלחמת ששת הימים ומלחמת ההתשה, לא לזלזל בערבים, באם תתחדש האש. פירוש הדבר, לעשות את כל ההכנות הדרושות לאפשרות כזאת, שבקיץ זה תתחדש האש, ונעמוד בפני סיכוב נוסף, ואז לעשות אותה שנה הופיע שר הביטחון 21 במאי של אותה שנה הופיע שר הביטחון בפני פורום המטה הכללי, לפי בקשתו, ובסיכום הערכתו את המצב נתן הוראה כשם ממשלת ישראל: "על צה"ל להתכונן לכך שבסוף קיץ זה יפתחו מצרים וסוריה, בלי ירדן, במלחמה בישראל; על הצבא להיות מוכן לחידוש מלחמה זו מיוני, הואיל

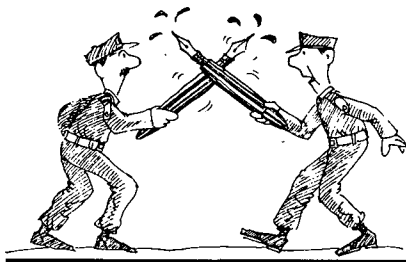
והכוחות הערכיים מרוכזים כבר עתה במידה רבית לאורך הקווים ותכניותיהם הושלמו."

האחריות על הערכת המצב הכוללת בצה"ל היא, לדעתי, על ראש המטה הכללי, אשר מעביר את המלצתו לדרג המדיני. בחדש מאי 1973, כאשר נתגלו ידיעות על כוננת הערבים לפתוח במלחמה, ראה המודיעין הישראלי אפשרות זו ב"סבירות נמוכה". למרות שבאותם ימים מסר הרמט"ב כ"ל לדרג המדיני, כי להערכתו "במידה שמצרים וסוריה הולכים להתקפה מתואמת, תהיה התרעה של 48 שעות", המליץ הוא לגייס כוחות מילואים, ולבצע את תכנית "כחול-לבן". המלחמה נמנעה, ומכל מקום לא פרצה.

ההבדל בין מאי 1973 לבין אוקטובר 1973 הוא, שבמקרה השני קיבל הרמט"ב את הערכת המודיעין, כי האפשרות שתפרוץ מלחמה היא "בסבירות נמוכה", ולכן לא רק שלא המליץ על גיוס מילואים, אלא נוקט ל"דרכון" של הדרג המדיני, בכדי לתגבר את החזיתות בכוחות סדירים.

בדברי אלה אינני בא להטיל אחריות בלעדית על המודיעין, ובכך להפחית כמשהו את אחריותם של הדרגים הגבוהים בצבא, או של הדרג המדיני. ערב מלחמת יום הכיפורים התקיימו דיונים בהם נטלו חלק כל הגורמים השותפים להערכה הכוללת; כל אחד מהם נושא באחריות במידה כזו או אחרת, אבל אין בזאת כדי לשחרר את המודיעין מהערכתו. באחריות שאני תולה במודיעין אינני מתייחס רק ל"סבירות הנמוכה", אלא להערכה הכללית והיומית אשר אותה הגיש המודיעין באותם ימים בהתייחסותו לידיעות המודיעיניות (אשר זרמו מהשטח ונצפו עלידי כוחותינו) אודות ההכנות הפיזיות אשר עשו המצרים לצליחה; ידיעות מודיעיניות אחרות, לפיהן עתידה להיפתח מלחמה ב־1 באוקטובר; ידיעות על יציאת משפחות המומחים הסובייטים את סוריה ב־5 באוקטובר וכן ידיעות רבות אחרות. על אף כל זאת העריך אמ"ן, כי מדובר בתרגיל גדול ממדים, וגם כאשר נשאל ראש אמ"ן באותם הימים על-ידי הדרג המדיני, אם אין חשש כי עורכים לנו הונאה, אישר בביטחון כי המדובר בתרגיל. עובדות אלה סותרות את דעתו של חסדאי לפיה נבע "כישלוננו" במלחמת יום הכיפורים מהשתעבדות הדרגים המדיניים והצבאיים להערכת המודיעין בדבר "סבי" רות נמוכה."

לדעתי לא העריך המודיעין נכונה גם את

מות קודמות היו מחדלים רבים. אולם מאחר שהניצחון שאפף מלחמות אלה היה משכנע יותר, ובעיקר מאחר שלא כמו מקטרגים ומלעזים, גם לא הוקמו ועדות חקירה ממלכתיות, ולא בוצעה הלקאה עצמית.

סיכום

ככלל מלחמה כן במלחמת יום הכיפורים, היו טעויות ותקלות של כל הדרגים, כולל הדרגים המדיניים והצבאיים הבכירים, אשר בעיקר אותם תוקף חסדאי. אולם היו במלחמה גם גילויים חיוביים, מהלכי מלחמה מכריעים ומעשי גבורה רבים – אותם אין חסדאי מוצא לנכון להוכיח אפילו במלה אחת, וחבל מתקבל הרושם, כי חסרה במאמרו התייחסות אובייקטיבית לנושא, וכי עמדה שלילית אל המערכת, או מרירות כלפיה, מקלקלות כאן את השורה.

עם סיום כתיבת תשובתי זו למאמרו של חסדאי ב"מערכות", הופנתה תשומת לבי למאמר נוסף אשר פרסם חסדאי ב"ידיעות אחרונות" מיום 17.10.80, המהווה המשך ופיתוח מאמרו הנדון.

דומה כי במאמר זה מתערערת קמעה נחישות דעתו של חסדאי. הפעם הוא מוכן להורות, שאי אפשר לקבוע בוודאות, אם ניתן היה להשיג שלום בתנאי קמפ-דייוויד בשנת 1971, למרות שהיה בטוח בכך קודם לכן, ותולה את הסיבות להזירתו הפעם במקורות סותרים ומגמתיים.

חסדאי גם מעורר את השאלה: מי מוסמך לקבוע את האמת? ומסגנון כתיבתו עולה, כאילו היה הוא אפוסטרופוסה של האמת. בדבריו על מלחמת יום הכיפורים נכשל לדעתי חסדאי, בעקבות מקורות סותרים ומגמתיים, לא רק לגבי שלום אפשרי בשנת 1971, אלא ברוב דברי התוכחה שלו. אז איפה היא האמת?! אנו אכן חיים בחברה המאפשרת חופש ביטוי, אך האם לא נכון היה – אם לא להניח את הדברים להיסטוריונים – לפחות לבדוק ולחקור את העובדות לפני הטחת ביקורת כה חריפה ומויקה?! נוכח פרסומם של ספרים ומאמרים מהסוג הנדון, נעשה הערפל הסובב את מלחמת יום הכיפורים כבד יותר ויותר. על רקע זה מתגבר הצורך להציג סוף סוף לידיעת הציבור את מלוא העובדות על מה שהתרחש במלחמה, ובכלל זה לפרסם את דו"ח ועדת אגרנט בשלמותו. הגיעה העת להוצאתה של האמת לאור.

להגנה על ההנהגה הצבאית או המדינית של הימים ההם, אבל למרות הרוח הקשה אשר פקדה אותנו לאחר המלחמה ובעקבותיה, למרות החיטוט הקשה בשאלות שהמלחמה העלתה, ולמרות המצב הכלכלי בארץ כיום ומעמדה המדיני של ישראל בעולם – הריני מתקומם כנגד דבריו של חסדאי, לפיהם איבדנו את הביטחון בעתידנו ככלל. על מה מבוססת הערכה זאת? על כישלון ב"מירוץ מוחות" במלחמת יום הכיפורים?! האם לא אנו שניצחנו ב"מירוץ" זה בעת חציית התעלה ובמהלכי מלחמה מכריעים אחרים?! לא אטעה אם אומר שניצחנו גם בהבאתו של סמדת לחתימת הסכם שלום; שכן אם היו למדינת ישראל יערי מלחמה או מטרות בסיסיות באותם ימי מלחמה, כבימים אלה, הריהם מתגלמים בחתימה לשלום.

חסדאי מציג שאלה נוספות: "האם החברה הישראלית במשבר בגלל הכישלון במלחמת יום הכיפורים, או מפני שהעם עיף מאבדות, ולא מבין את גודל הניצחון?" לדעתי יש כאן ניסיון לא מוצלח לאפיין את החברה הישראלית של היום על-פי ההלם שפגע בה בעת מלחמת יום הכיפורים ומיד אחריה. אינני רוצה להיכנס עם חסדאי לוויכוח בדבר טיבו או עצם קיומו של משבר הפוקד כיום את החברה הישראלית, ואינני מבקש להיזקק במסגרת זו לבירור, האם מקורו של המשבר ברקע מדיני פנימי, בקשיינו הכלכלי-ליים, בבעיותינו החברתיות, או במעמדנו בזירה הבינלאומית. יהיו סיבות המשבר וממדיו (באם הוא קיים) אשר יהיו, אין אני רואה אפשרות לייחס זאת היום באופן כל כך קטגורי וחד משמעי למלחמת יום הכיפורים, אשר הייתה לפני למעלה משבע שנים. אני בטוח שאמון העם בצה"ל הוא מלא, כפי שהוכח הדבר הן בשניקומו של צה"ל, הן במבצעים כמו "אנטבה", והן בפעולות צבאיות שהתבצעו בשנים האחרונות. אכן בעקבות המלחמה וספיחיה קיימת היום בציבור נטייה חזקה יותר לבקר את המתרחש בצה"ל ובמדינה, הרי אין בכך פסול, אך לא עד כדי הטלת קדרות כוונת על העתיד.

איש לא טען, ולא טוען גם כיום, שבמלחמת יום הכיפורים היה הכל כשורה. היו הרבה דברים שלא היו בסדר, בהרבה תחומים, ובדרגים שונים. אם ייובט חסדאי את ותיקי הקרבות ומפקדים שנטלו חלק במלחמת קודמות, ילמד מהם שגם במלח-

תוצאות מלחמת יום הכיפורים, כאשר למירת הנזק, האכזר והזעזוע אשר נגרם למצרים וסוריה בעקבות הישגינו במלחמה זו. אילו הערכנו נכונה את המפלה הקשה אשר נחלו מצרים וסוריה ואילו לא הלקאתנו העצמית, היה מעמדנו המדיני שונה, וייתכן מאוד שיכולנו לנהל את המשא ומתן שלאחר המלחמה מעמדה של יתר כוח; כשהמדובר לא רק בהסכמי ההפרדה ובהסכמי הביניים, אלא אולי גם בהסכם השלום האחרון אשר נחתם בקמפ-דייוויד. דומני כי היחיד אשר עמד על מצבן האמיתי של מצרים וסוריה לאחר המלחמה היה שר החוץ האמריקני דאז, הנרי קיסינג'ר, עובדה אשר, להערכתו, סייעה לו רבות, בניסיונו לגשר על הפערים שבין עמדות הצדדים ולהביאם לחתימת ההסכמים.

המשבר בחברה הישראלית והפער בינינו לבין הערבים

חסדאי מרחיק לכת וטוען, שהשוואת תוצאות מלחמת יום הכיפורים לתוצאות מלחמותינו הקודמות מעידה: "כי בעיני העם הפער בינינו לבין העולם הערבי הולך וקטן. יתר על כן, נסתמנה אפשרות שבעתיד הלא רחוק אולי ייסגר פער זה לחלוטין, ואפשר יהיה להשיג את מדינת ישראל". אולם קביעה זו נזרקה לחלל, בלא שחסדאי מוצא לנכון לבססה. כאילו מישורים הולך הפער ונסגר? ועל רקע מה מסתמנת האפשרות הקודרת אותה הוא חוזה?

אמנם, אין להעלות על הדעת כי צבאות ערב קופאים על שמריהם. ההתעצמות הערבית מאז מלחמת יום הכיפורים, כולל באמצעי לחימה מהמתקדמים ביותר בעולם, הנה גדולה לאין שיעור מההתעצמות אשר חלה באותו פרק זמן בצה"ל, ועם האפשרות של סגירת הפער בינינו לערבים יהיה עלינו להמשיך ולהתמודד עוד שנים רבות, אך אף על-פי-כן ולמרות הקשיים הכלכליים והאחרים בהם אנו נתונים, מצליח צה"ל לשמור על יחסי הכוחות ולהרתיע את צבאות ערב. פתיחת המלחמה ומהלכה מלמדים, לדעת חסדאי, כי ב"מירוץ המוחות" קטן הפער האמור לדעתנו, ואת האחריות לכך הוא מטיל על הפיקוד הבכיר של הצבא ועל ההנהגה המדינית, אשר חולשתם היא שהביאה, להערכתו, להקטנת עצמתנו הל-אומית הכללית, ובעקבות זאת למשבר האמון בעתידנו ככלל. אין לי כוונה לצאת